

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Fakulta sociálních věd
Institut mezinárodních studií

PROTOKOL O HODNOCENÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(Posudek oponenta)

Práci předložila studentka: Sandra Červená

Název práce: Proměny a vývoj vztahů mezi Sudetoněmeckým landsmanshaftem a Českou republikou v letech 1990 až 2015

Oponoval: prof. PhDr. Jaroslav Kučera, CSc.

1. OBSAH A CÍL PRÁCE:

Práce si klade za cíl analyzovat vývoj vztahů mezi Českou republikou a Sudetoněmeckým krajanským sdružením (dále SL) v období po pádu komunistického režimu v Československu až téměř do současnosti. Autorka vychází z hypotézy, zda v roce 2015, kdy SL vypustil ze svých stanov pasáže o návratu do původní vlasti a o restituci konfiskovaného majetku či odškodnění za něj, došlo ke změně postojů, tj. zda "se v této tématice dá zaznamenat nějaký posun" (s. 1). Současně se ptá, zda na vzájemné vztahy měla nějaký vliv Česko-německá deklarace z roku 1997.

Samotná práce je členěna do tří základních částí. První nese titul "Sudety a sudetský Němec" a snaží se vymezit pojem a vůbec postihnout současnou sudetoněmeckou entitu a její identitu, druhá je stručným exkurzem do dějin sudetoněmeckého krajanského hnutí a jeho programových cílů. Třetí část se pak zabývá vlastním tématem práce. Tato část je členěna chronologicky, přičemž časové mezníky v zásadě tvoří nejdůležitější události vzájemných mezistátních československo-, resp. česko-německých vztahů, resp. vnitrostátní události, které na vzájemné vztahy měly určitý vliv (např. prezidentské volby v ČR v roce 2013).

2. VĚCNÉ ZPRACOVÁNÍ:

Autorka si vybrala složité, mnohvrstevné téma, ke kterému existuje poměrně velké množství literatury. Především se ale jedná o polemické příspěvky do aktuální diskuze, než o skutečnou odbornou literaturu. Autorka za takovou označuje práce E. Háhnové, V. Kurala nebo V. Houžvičky, kteří ale především ve jmenovaných dílech (Kuralova práce z roku 1998 je navíc odborně hodně nepodařená) vystupují mnohem více jako aktéři diskursu (a někdy, jako např. Háhnová, vůbec agitují ve vlastní věci) a nikoliv jeho nestranní pozorovatelé. Převážnou většinu svých informací autorka čerpá z vyslovené polemické literatury, jejíž autoři zpravidla ani nejsou profesionálními historiky a která podává analyzovanou problematiku silně tendenčně a s řadou nepodložených či dokonce vůbec nedoložitelných tvrzení (Hruška, Macháček, Tuleškov, Vacek / Krutina - jmenovat by bylo možno řadu dalších, které autorka našťestí pominula). Opatrnější by autorka měla být při přejímání informací ze zdrojů, jako jsou České národní listy, např. všechny zde publikované dokumenty jsou dostupné jinde, např. v dokumentaci Habela, se kterou autorka jako s jediným cizojazyčným zdrojem pracovala, nebo jinde na internetu. Je ovšem nutné zdůraznit, že autorka se snažila posuzovat zkoumaný komplex otázek se sympatickým nadhledem.

Do značné míry nejasný zůstal cíl práce. Formulovat hypotézu, kterou lze zodpovědět odkazem na zřejmý fakt, že SL změnil v určitém smyslu své stanovky, není zrovna šťastné, neboť závěry práce vyznívají poněkud banálně. Jiná věc ovšem je, co nová formulace ve skutečnosti znamená, neboť zatím nikde nebylo řečeno (a ani v dohledné době zjevně nebude), že sudetští Němci rezignovali na své především majetkoprávní nároky - o návrat žádný zájem nebyl již v 90. let a tím méně trvá v současnosti. Tuto otázku si autorka ovšem nepoložila, jistě právem, neboť na ni může dát odpověď jen budoucnost.

Vliv Česko-německé deklarace na sledovaný problém, jak avizovala v úvodu, autorka nakonec vůbec neposoudila. Tato nejistota zjevně vyplývá z prolínání dvou rovin - mezistátní a česko-sudetoněmecké -, které se autorce nepodařilo jasně oddělit. To problematiku zejména z toho důvodu, že obě oblasti se ve sledovaném období vyvíjely s velmi odlišnou dynamikou. Symptomatické je, že od roku 1990 žádné oficiální kontakty neexistovaly, neboť vláda ČSFR/ČR na jednání přímo s SL rezignovala poté, co zjistila, že SL nehodlá ustoupit od svých maximalistických požadavků. Česko-německá deklarace z roku 1997 byla důležitým mezníkem česko-německých vztahů, ale sudetskými Němci byla odmítnuta. Naproti tomu Nečasova návštěva a jeho projev, na který autorka oprávněně upozorňuje, měla, ačkoliv v něm tehdejší premiér v podstatě jen zopakoval více než patnáct staré formulace z deklarace, nesporně pozitivní vliv na česko-bavorské a tím i česko-sudetoněmecké

vztahy - v česko-německých vztazích ale v této době již minulost žádnou roli nehrála. Autorka dokonce soudí, že právě Nečasova návštěva přispěla ke změně v programových cílech SL. To lze přijmout, nicméně se nabízí otázka, zda tento obrat neměl i další a možná podstatnější příčiny. Osobně bych za tímto krokem spatřoval především vliv reálné situace: spolková vláda nikdy po roce 1989 sudetoněmecké požadavky nečinila předmětem mezistátních jednání s ČR a buď v tichosti (právo na vlast) či výslovně (majetkové otázky) na jejich podporu rezignovala. Vstupem ČR do EU se vyčerpaly poslední politické možnosti přimět českou vládu k jednání o sudetoněmeckých požadavcích na mezinárodním fóru a právní cesty se mezitím ukázaly rovněž jako neprůchodné.

Pokus zvládnout komplexní materií a navíc bez využití některých základních odborných titulů (práce V. Handla, novější práce M. Kunštáta, A. Kosserta a řady dalších) nutně vedla k některým problematickým formulacím a vysloveným chybám. Není např. pravda, že sudetští Němci neměli zájem se zapojovat do německých politických struktur (s. 4-5). Podíváme-li se na jeden z prvních a základních programových dokumentů celého vyhnaneckého hnutí, na Chartu vyhnanců z roku 1950, zjistíme zde bez problémů zásadní akcent na všestranné zrovnoprávnění vyhnanců, kteří v této době již byli aktivní v řadě spolkových politických stran. Celá pasáž o založení SL a jeho počátečním vývoji působí v rámci tématu neorganicky, není jasné, proč se autorka těmito otázkami vůbec zabývá, navíc ve značně zjednodušené až deformované podobě. Jen na okraj: tzv. wiesbádenská dohoda byla podepsána již v roce 1950 a v jednáních mezi Československem a SRN se o ní nikdy nehovořilo. Předáci SL na ni sice občas upozorňovali, zejména v 50. letech, ale současně si byli vědomi jejího fakticky omezeného významu, neboť skupina kolem Prchalů představovala marginální část československé politické emigrace. Zato s jejím hlavním proudem měl SL velmi napjaté vztahy a jen velmi sporadické kontakty.

Zdá se, že autorka v podkapitole o Programu 20 bodů poněkud podlehla agitaci českých národovců, kteří si z programu, který je dnes především historickým dokumentem, navíc právě z hlediska cílů v řadě ohledů překonaným, udělali oblíbený bod své kritiky. Díky poměrně jednostranné základně odborné literatury se jí nepodařilo postihnout základní problémy práva na vlast a na sebeurčení v kontextu sudetoněmecké Heimatpolitik. Diferencovanější pohled by si zasloužilo i Klausovo okolkování kolem Lisabonské smlouvy nebo jednání o Benešových dekretch v EP, kde autorka zcela opomíjí Froweinův posudek apod., ačkoliv má k dispozici nesporně kvalitní Domnitzovu práci v češtině.

Určitým nedostatkem je i členění práce, které téma segmentuje na jednotlivé, poměrně heterogenní události, jimž se ale z prostorů důvodů autorka věnuje poměrně povrchně a opomíjí některé důležité okolnosti, text tak trochu vyhlíží jako encyklopedie česko-německých vztahů po roce 1989.

3. FORMÁLNÍ A JAZYKOVÉ ZPRACOVÁNÍ:

Jazykový projev autorky je kultivovaný, i když ne právě strhující, některých překlepů nebo formulačních nedostatků se nevyvarovala, ale nejsou pravidlem. Problémem je poznámkový aparát. U řady poznámek (Sudetoněmecký landsmanschaft, OSN) není jasné, na co odkazují. V seznamu literatury autorka nerozlišuje mezi názvem sborníku a příspěvkem (např. titul Krajanské organizace sudetských Němců, které je ve skutečnosti názvem sborníku, je připsán hned dvěma autorům), některé internetové zdroje mají autora, který ovšem není uveden (např. autorem velmi mizerného textu a v podstatě plagiátu "Majetkové požadavky přesídlených Němců z ČSR ..." je O. Tuleškov). Jak již bylo řečeno, řadu titulů nelze považovat za "odbornou literaturu", nýbrž v lepším případě za dobovou literaturu či politickou publicistiku. Vhodnější by bylo členění na prameny (lhostejné zda tištěné či elektronické) a literaturu, zejména v záplavě internetových titulů by se díky lépe hledalo. Jinak práce má obvyklé formální náležitosti.

4. STRUČNÝ KOMENTÁŘ HODNOTITELE:

Celkový dojem z práce je spíše rozpačitý. Autorka si na jednu stranu vybrala nejjednodušší téma a snažila se jej zpracovat samostatně, což je nesporně plus celé práce. Na druhou stranu ale v komplexním, mnohvrstevném tématu poněkud utonula a v řadě otázek se pohybuje jen na povrchu problému. Cíl práce se podařilo naplnit, ale jen díky jeho velmi neambiciózní formulaci.

5. OTÁZKY A PŘIPOMÍNKY DOPORUČENÉ K BLIŽŠÍMU VYSVĚTLENÍ PŘI OBHAJOBĚ:

Autorka by se měla pokusit lépe osvětlit dva problémy:

- Jak pojímala sudetoněmecká Heimatpolitik právo na vlast a na sebeurčení a jak se toto právo proměnilo po roce 1990?
- Co bylo podstatou sporu o českou výjimku z lisabonské smlouvy, jak ji prosazoval V. Klaus?

6. DOPORUČENÍ / NEDOPORUČENÍ K OBHAJOBĚ A NAVRHOVANÁ ZNÁMKA

Přes jmenované nedostatky práce splňuje nároky kladené na bakalářské práce na IMS FSV UK. Proto ji doporučuji k obhajobě a navrhuji ji klasifikovat stupněm "dobře". V případě vynikající obhajoby bych se nebránil klasifikaci "velmi dobře", která by ale spíše honorovala autorčinu odvážnou volbu tématu a samostatný přístup než dosažený výsledek.

3.6.2016

Jaroslav Kučera